

Сисак В.Т., здобувач вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ІНСТИТУТ УГОД У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЯК ФОРМА АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ

У сучасному суспільстві виникає необхідність розглядати та застосовувати альтернативні методи вирішення кримінально-правових конфліктів. Це обумовлено тим, що сучасне суспільство вимагає використання гнучких та адаптивних підходів у вирішенні конфліктів, які враховують інтереси всіх зацікавлених сторін та сприяють відновленню справедливості.

Інститут угод розширив можливості втілення принципу диспозитивності, що передбачає, що сторони кримінального провадження мають право обирати способи реалізації своїх прав, а також використовувати передбачені законом засоби захисту, впливаючи на хід і результати процесу. При цьому досягнення завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (долі – КПК України), здійснюється шляхом застосування процесуальної економії, що означає зменшення часу та матеріальних ресурсів, надмірно не навантажуючи органи досудового розслідування, прокурора та суд [1].

Особливий порядок кримінального провадження на підставі угод був запроваджений у національне законодавство в умовах великої кількості рекомендацій міжнародних актів, прийнятих міжнародними організаціями різних рівнів. Такі рекомендації визначають засади функціонування «інститутів угод», правовий статус суб'єктів їх укладення (у тому числі захисника) і мають на меті стандартизувати законодавства різних держав задля дотримання прав людини.

Одним із таких документів є Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи «Щодо спрощення кримінального правосуддя» від 17 вересня 1987 р., у якій зазначено про необхідність спрощення кримінального судочинства. Способами для такого спрощення можуть бути мирові угоди, скорочені процедури з правопорушенням невеликої тяжкості, процедура з'явлення підозрюваним (обвинуваченим) про визнання своєї винуватості. Важливими умовами таких процедур повинні бути належне інформування підозрюваного (обвинуваченого) про свої права та обов'язки, а також можливість скористатися правовою допомогою. Зокрема, у п. 2 п. «с» другого розділу зазначено: «Спрощенні процедури повинні містити елементи, необхідні для належного інформування

обвинуваченого про наслідки взяття участі в таких процедурах. Йому необхідно повідомити про це чітко й остаточно, при цьому такій особі надається розумний час для юридичної консультації...» [2].

Рамкове рішення Ради ЄС «Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві» 2001/220/ від 15 березня 2001 р., згідно зі ст. 10 якого кожна країна-учасниця повинна намагатися сприяти медіації в кримінальних справах, кожна країна-учасниця повинна гарантувати, що угода між жертвою та правопорушником, досягнута під час медіації, повинна бути взята до уваги [3].

Національне законодавство, зокрема, впроваджує стандарти європейського законодавства. Так, у ч. 2 ст. 8, ч. 5 ст. 9 КПК України вказується, що кримінальне процесуальне законодавство застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. гарантується положення, що практика ЄСПЛ є джерелом права для національних судів (ст. 17). Зазначений закон регулює відносини у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення ЄСПЛ у справах проти України, а також впровадженням в українське судочинство практики європейських стандартів прав людини [4].

У рішенні ЄСПЛ у справі «Ніколов проти Болгарії» зазначається, що застосування спрощеної процедури, зокрема процедури на підставі угоди про визнання винуватості, має низку переваг для обвинуваченого та правосуддя (скорочена тривалість розгляду справи, швидке визначення винуватості особи та її відповідальності, швидке відшкодування шкоди, заподіяної злочинцем) [5].

В іншому рішенні ЄСПЛ «Бабар Ахмад та інші проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ дійшов висновку, що процедура визнання винуватості на підставі угоди є спільним надбанням європейських систем кримінального правосуддя, загальною рисою яких є надання «знижки покарання» в обмін на визнання винуватості до початку судового провадження в кримінальній справі або за суттєве співробітництво з правоохоронними органами чи прокурором за умови відповідності такої угоди гарантіям справедливого судового розгляду, закріпленим п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [6].

Отже, Кримінальний процесуальний кодекс регулює угоду про визнання вини, ст.ст. 468-476 КПК України. Такі угоди можуть включати зізнання в провині та надання слідству додаткової інформації. Якщо між обвинуваченим та слідством укладається угода, її також повинен схвалити суд, що розглядає справу.

Угода про визнання вини в Україні має особливість, а саме включення до неї умов про співпрацю у випадках, коли такі домовленості були укладені (згідно з ч. 1 ст. 472 КПК України). Іноді угода про визнання

вини неможлива без включення положень про співпрацю. Однак немає чітких правил, як саме співпраця зі слідством впливає на зміну призначеного покарання. Все залежить від гнучкості сторін у питаннях пом'якшення покарання, важливості наданої інформації для слідства та оцінки прокурором припустимого/достатнього покарання. Таким чином, в умовах, коли суспільство може не прийняти такі домовленості, слідство може понести репутаційну відповідальність за умови покарання, до яких вони узгодилися з підозрюваним. Це може ускладнити об'єктивну оцінку переваг та недоліків у випадках, що привертають велику увагу громадськості до такого вирішення кримінально-правового конфлікту.

Висновки. Угода про визнання вини є дуже поширеним явищем у судових процедурах країн, таких як Велика Британія та США. Практика ЄСПЛ дає змогу оцінити важливість інституту угоди як форми альтернативного вирішення кримінально-правових конфліктів. Українське законодавство щодо угоди про визнання вини в цілому схоже на те, що в європейських країнах. Втім велике занепокоєння викликають звіти міжнародних партнерів, що вказують на значні проблеми у судовій гілці влади, органах досудового розслідування та процесуальних керівниках (прокуратурі).

В Україні окремої угоди про співпрацю як такої не передбачено. Ця опція реалізується як одна з можливих (або необхідних за визначенням прокурора) умов угоди про визнання вини. Проте співпраця зі слідством не гарантує обвинуваченому додаткових вигід, якщо прокурор згоден на визнання вини без такої співпраці. Тому напрям альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів є перспективним для подальшого вивчення.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 року № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.04.2024 р.)

2. Щодо спрощення кримінального правосуддя: Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи від 17 вер. 1987 р. № 6R (87) 18. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_87_18_1987_09_17.pdf (дата звернення: 20.04.2024 р.).

3. Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві: Рамкове рішення Ради Європейського Союзу від 15 бер. 2001 р. № 2001/220/НА URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/Директива-2012-92.pdf> (дата звернення: 21.04.2024 р.)

4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 22.04.2024 р.)

5. Рішення у справі «Ніколов проти Болгарії». Комюніке Секретаря Суду.

Практика Європейського суду з прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_404#Text (дата звернення: 22.04.2024 р.).

6. Рішення у справі «Бабар Ахмад та інші проти Сполученого Королівства». Комюніке Секретаря Суду. Практика Європейського суду з прав людини. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-110267%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-110267%22]}) (дата звернення: 22.04.2024 р.)

7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2141-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25.04.2024 р.)

УДК 343.1(045)(043.2)

Сорока М.В., здобувачка вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЗАКОННІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ НСРД ПРИ РОЗГЛЯДІ КЛОПОТАННЯ ПРО ОБРАННЯ МІРИ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ

Наразі все частіше детективи Національного антикорупційного бюро України при зверненні до суду із клопотаннями про обрання міри запобіжного заходу долучають до нього фрагменти протоколів про проведення НСРД. Такі протоколи не завжди отримані в ході проведення НСРД саме щодо особи, відносно якої подане клопотання про обрання міри запобіжного заходу і яка могла набути статус підозрюваного після завершення проведення НСРД.

Під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя зобов'язаний встановити, чи доводять надані сторонами кримінального провадження докази обставини, які свідчать про, зокрема, наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення. Враховуючи неможливість сторони захисту оскаржити підозру на момент розгляду клопотання про обрання міри запобіжного заходу, постає питання законності використання стороною обвинувачення матеріалів НСРД як доказу обґрунтованості підозри, якщо такі матеріали не були покладені безпосередньо в основу підозри.

Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду в ухвалі від 08.12.2023 року по справі № 127/13972/17 підтримала позицію Вищого антикорупційного суду щодо відсутності порушення прав особи, щодо якої не отримано ухвали суду про дозвіл на проведення НСРД, але розмови якої зафіксовані в ході проведення НСРД аудіо-, відеоконтроль особи [1]. Проте така позиція містить застереження, що в таких результатах НСРД відсутні обставини незаконного втручання у приватне